

Les consultes populars per la independència

MIQUEL RUBIROLA I TORRENT

El mes d'abril de 2008 es va publicar en aquesta revista l'article *Catalunya i el dret a decidir*, en què vaig recordar que hi ha un principi democràtic establert a la Resolució 2.625 de les Nacions Unides (ONU) que diu així: "En virtut del principi d'igualtat de drets i de lliure determinació dels pobles consagrat a la *Carta de les Nacions Unides*, tots els pobles tenen el dret de determinar lliurement, sense ingerència externa, la seva condició política i de prosseguir el seu desenvolupament econòmic, social i cultural, i tot Estat té el deure de respectar aquest dret de conformitat amb les disposicions de la *Carta*." És a l'empara d'aquesta resolució de l'ONU i dels drets de la *Carta Magna de les Nacions Unides* que el poble català pot determinar "la seva pròpia condició política" de manera democràtica.

Aquesta Resolució 2.625 de les Nacions Unides, de data 16 de desembre de 1966, va ser ratificada per l'Estat espanyol el 30 d'abril de 1977, fet que l'obliga a complir-la i a respectar-la. Com diu l'article 96 de la Constitució espanyola de 1978: "Els tractats internacionals passen a formar part de l'ordenament jurídic intern." Aquest és el cas dels pactes signats amb l'ONU. Així doncs, si el govern de l'Estat espanyol volgués políticament autoritzar processos d'autodeterminació, podria fer-ho legalment a l'empara de la resolució de l'ONU.

Hom diu que l'article 2 de la Constitució espanyola de 1978 impedeix al govern de l'Estat espanyol autoritzar el dret universal a l'autodeterminació. Convé recordar que aquest article diu: "La Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols, i reconeix i garanteix el dret a l'autonomia de les nacionalitats i de les regions que la integren i la solidaritat entre elles." Una lectura atenta d'aquest article palesa que la Constitució espanyola de 1978 reconeix i garanteix el dret a l'autonomia de les nacionalitats. Nacionalitats que són ens jurídics diferents a les regions i que, per naturalesa, tenen drets nacio-

nals que els polítics i governants estatals han de respectar.

Hi ha juristes que han explicat amb claredat que, si bé és cert que el dret de secessió política no figura a la Constitució espanyola de 1978, sí que hi consta el principi democràtic que permet debatre el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats històriques. L'article 1 de la Constitució de 1978 estableix que: "Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de dret que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític." I els articles 20, 21 i 22 estableixen els drets de llibertat d'expressió, associació, reunió i manifestació. Així doncs, si hom tingués voluntat política es podria acomodar el dret a l'autodeterminació a l'actual ordenament jurídic constitucional espanyol.

En tot cas, més enllà dels legalismes jurídics, que sempre cal considerar i respectar, és imprescindible recordar que el Parlament de Catalunya, en dues ocasions, el 12 de desembre de 1989 i l'1 d'octubre de 1998, ha aprovat resolucions que no han estat revocades pel Tribunal Constitucional i en què es proclama de manera solemne el dret a l'autodeterminació de Catalunya com a fet irrenunciable. La de 1998 diu: "El Parlament de Catalunya, en el marc de la celebració del cinquantè aniversari de la Declaració Universal dels Drets Humans, ratifica un cop més el dret del poble català a autodeterminar lliurement el seu futur com a poble, en pau, democràcia i solidaritat." Aquesta resolució va ser aprovada amb els setanta-cinc vots favorables de Convergència i Unió (CiU), d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), del Partit Independentista (PI) i d'Esquerra Unida i Alternativa (EUiA). Els trenta-nou diputats del Partit Socialista de Catalunya (PSC) se'n van abstenir i els quinze del Partit Popular (PP) hi van votar en contra.

A l'actualitat, més de 1.300 càrrecs electes d'arreu del país, regidors i alcaldes de po-

bles, viles i ciutats de Catalunya, agrupats en la plataforma *Decidim.cat* —a la qual em vaig adherir quan era càrrec electe—, han demostrat voluntat d'aplicar el dret a l'autodeterminació mitjançant consultes ciutadanes. I més d'un centenar d'associacions a Catalunya han endegat els processos necessaris per efectuar arreu del país consultes populars sobre la independència política. Recordem que entre aquestes associacions hi ha Plataforma Osona Decideix, Moviment Arenyenc per l'Autodeterminació (MAPA), Nous Catalans Joves, Catalunya Acció, Plataforma pel Dret a Decidir, Sobirania i Progrés, Sobirania i Justícia, Òmnium Cultural, Cercle Català de Negocis, Cercle d'Estudis Sobiranistes, Plataforma Proseleccions Esportives Catalanes, Bloc Gran del Sobiranisme, Deu Mil a Brussel·les, Deu Mil en Xarxa per l'Autodeterminació, etc.

Com és sabut, a Arenys de Munt el 13 de setembre d'enguany es va concretar, per primera vegada en la història postfranquista de Catalunya, una consulta popular no vinculant que va permetre als convilatans de Munt respondre a la pregunta següent: "Està d'acord que Catalunya esdevingui un Estat de dret, independent, democràtic i social, integrat en la Unió Europea?"

Aquesta pregunta s'emmarca en l'esperit de l'exercici a l'autodeterminació impulsat pel MAPA, que va tenir a Arenys de Mar tot el nostre suport polític i institucional els anys 1995-1999, quan érem al govern municipal. Té un mèrit extraordinari que hi hagi hagut una simbiosi perfecta entre la gent del MAPA, els càrrecs electes municipals, simbolitzats per l'alcalde Carles Mora, i la societat civil d'Arenys de Munt. L'anomenat *esperit d'Arenys de Munt* ha fet taca d'oli i són molts els municipis catalans que volen plantejar als seus residents si són partidaris o no que Catalunya esdevingui un Estat polític independent integrat en la Unió Europea.

Allò que es va plantejar en termes legals i formals al Parlament de Catalunya com

un dret irrenunciable ha quallat al carrer i a les places dels pobles de Catalunya. Sense necessitat de magnificar els fets, sense deixar de considerar la greu limitació d'una consulta no vinculant, sense oblidar que hi ha municipis catalans grans en població on no es faran consultes populars per la independència, sense deixar de tenir en compte tot això, seria d'una miopia política inexplicable dir que tot aquest procés democràtic no tindrà conseqüències polítiques.

Per a mi, aquest procés ja té ara conseqüències polítiques i en tindrà més en el futur. De moment, el procés s'ha pres molt seriosament per part del govern de l'Estat espanyol i dels seus representants polítics a Catalunya, entre ells Joan Rangel, delegat del govern espanyol a Catalunya, com ho demostra la intervenció política que ha impedit, per la via legal, que fossin els ajuntaments els organitzadors directes d'aquestes consultes populars. Si el govern de l'Estat espanyol no ha pogut impedir que ho faci la societat civil catalana és perquè no té base legal per fer-ho. Com molt bé va assenyalar la Fiscalia Superior de Catalunya, en instrucció a tots els seus fiscals, la convocatòria de referèndums populars, quan siguin simbòlics i promoguts per una associació, sense contingut ni participació institucional, no està tipificada en el Codi Penal i, per tant, els fiscals s'han d'abstenir d'obrir diligències. És a dir, amb la llei a la mà, no es pot impedir una consulta popular no vinculant sobre la independència de Catalunya quan l'organitzi la societat civil, perquè són consultes legals i democràtiques.

Una altra conseqüència política immediata del que es va esdevenir el dia 13 de setembre de 2009 a Arenys de Munt és el tràmit al Parlament de Catalunya de la Llei de consultes populars. Els parlamentaris hauran de debatre a fons un articulat legal que permeti la realització a Catalunya de referèndums vinculants. Serà un immens error polític si el Parlament de Catalunya no esta-

bleix els mecanismes legals necessaris de reforma de la Constitució i del mateix Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006, si escau, que permetin fer a Catalunya referèndums legals vinculants sense l'autorització prèvia de l'Estat espanyol. S'ha d'establir un nou marc legal que obligui el govern espanyol a respectar escrupolosament els acords constitucionals del Parlament de Catalunya. Entre aquests acords, el dret a l'autodeterminació política.

Per assolir aquest objectiu, el Parlament de Catalunya pot tenir en compte les nombroses sentències del Tribunal Europeu de Drets Humans que han creat jurisprudència i en les quals es diu que el fet d'exigir i promoure modificacions territorials en discursos i propostes democràtiques no violentes no suposa en si mateix cap amenaça a l'estat de dret d'un país. És a dir, en una societat democràtica fundada en un estat de dret, les idees polítiques que s'oposen a l'ordre establert, per a la realització de les quals es fan servir mitjans pacífics, han de poder expressar-se, sempre que convingui, a través de mitjans legals. Això és el que ha d'aconseguir legislar el Parlament de Catalunya en la seva futura Llei de consultes populars.

Alhora, el govern de l'Estat espanyol i els seus representants a Catalunya, siguin del PSOE o del PP, haurien de recordar el contingut de la famosa sentència del Tribunal Suprem del Canadà de l'agost de 1998 en què es va establir que el Quebec tenia dret a plantejar una secessió del Canadà si així ho decidien pacíficament i democràtica els quebequesos. El Tribunal diu que no s'hi val a fer una lectura superficial de la Constitució per defensar determinats interessos polítics o visions unilaterals de la forma legal de l'Estat. Els principis constitucionals canadencs —que són aplicables també en l'ordenament jurídic constitucional espanyol— obliguen els governs a respectar els drets de les minories i a donar forma legal a aquests drets.